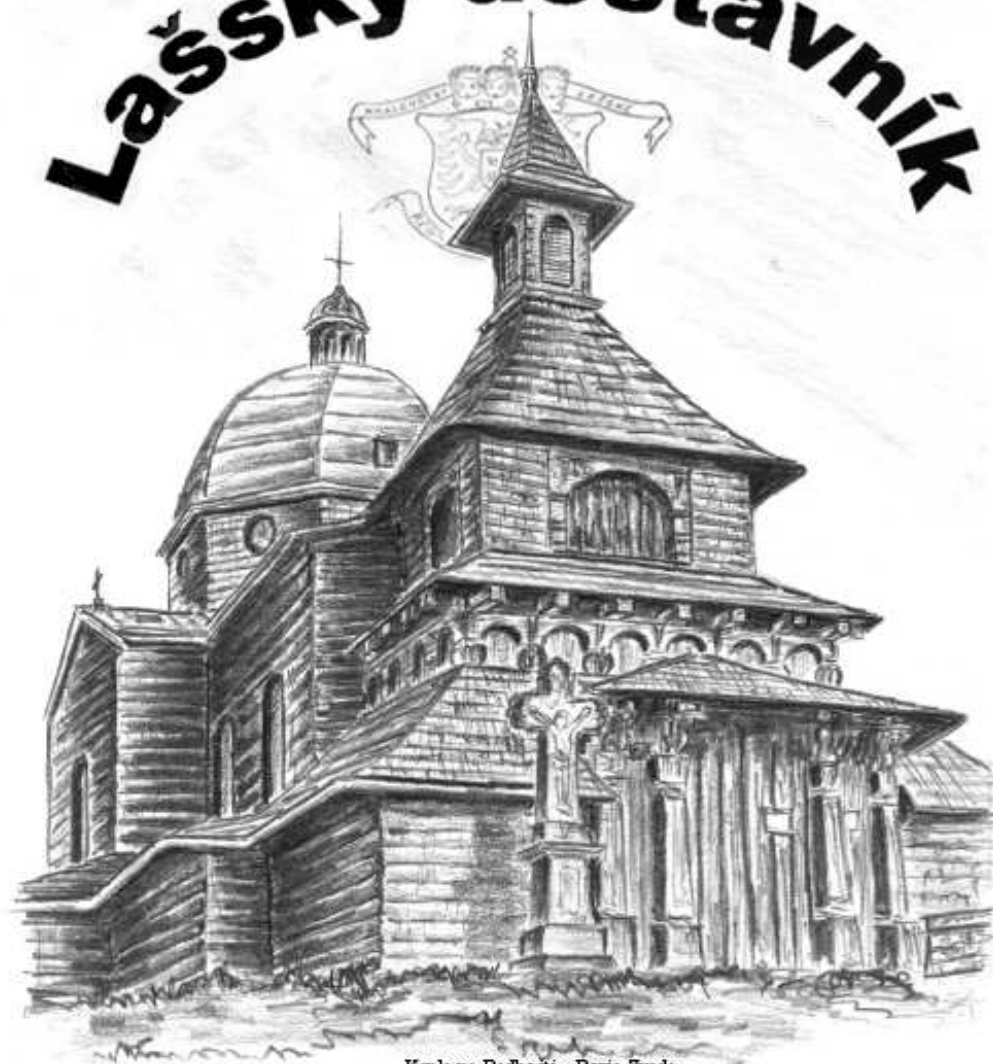

- program bezpečnostních schránek
- prodej a odkup investičního zlata a stříbra
- odborné finanční poradenství
- zprostředkování přístupu na světové burzy
- ekonomické a finanční poradenství
- investiční a finanční zpravodajství
- realizace úvěrů, hypoték
- životní pojištění

www.prosperta-finance.com

Lašský dostavník

Kaple na Radhošti · Boris Zvada

Volné sdružení autorů

Ročník..... 4

Rok.....2014

2
léto

Léto v Hospodě Pod Borovou

Vážení čtenáři a hosté,
léto se nám blíží a cyklistů a turistů stále přibývá. Proto jsme si pro Vás přichystali stánek z občerstvením, kde všichni turisté, cyklisté, ale i ostatní hosté mohou ukojit svou žízeň. Ve stánku pro Vás čepujeme pivo Radegast 10°, čepovanou Kofolu, nepřeberné množství nealko nápojů, ochucených piv a nanuků. Pokud naše kapacita hospody nebude stačit, můžete k posezení využít obecní altánek na Malenovickém náměstíčku, který je hned vedle našeho stánku nebo lavic dole pod terasou. Terasa, která byla na zimu zasklená je již opět otevřena a přebudována na terasu letní.

Na léto pro Vás opět připravujeme grilování na terase před zraky hostů a spoustu tematických a kulinařských zážitků, o kterých budete včas informováni na našich webových stránkách a Facebooku. V srpnu nás také čeká Malenovická pouť, která bude od 2.-3. srpna v těsné blízkosti naší hospůdky. Velice rádi Vás uvítáme a pohostíme naši domácí kuchyní.

Těší se na vás kolektiv Hospody Pod Borovou v Malenovicích.

www.podborovou.cz, Malenovice

Lašský dostavník vyšel také díky sponzorskému daru paní senátorky
Ing. Evy Richtrové.

**Otevřeno denně
od 11 do 22 hod**

Otvírací doba:

**pondělí - pátek 15,30 – 22,00 h
sobota 14 – 23 h
neděle 14 – 22 h**

HOTEL PROSPER**
Recepce: +420 558 440 311
Čeladná 246**

Obsah

Léto v Hospodě Pod Borovou.....	2
Úvodník (Z.V.Krulikovský).....	3
Jan Kukuczka st. (R.Šatánková).....	4
Lašské jaro v Praze (D.Zápalková).....	6
Ostravo II.(R.Šatánková).....	7
Podzrav řece (D.Zápalková).....	8
Beskydská lavečka s hosty (D.Zápalková).....	9
Most (T.Prokešová).....	11
Neustálý zájem český o Poodří (J.Vochala-L.Niederle).....	12
Otazníky Slezska (O.Tlučková).....	17
Pranostiky na léto.....	18
Historie brambor (V.Tomis).....	19
Foto.....	20, 21
Laši a Valaši (Z.V.Krulikovský).....	22
Přes frýdecké náměstí (J.Vašíček).....	26
Oj, Maruško z Hlavate (F.Pituchová).....	27
Radegast není jen značka piva (Z.V.Krulikovský).....	28
Soutěž o získání odznaku.....	29
Leoš Janáček (Z.V.Krulikovský).....	30
Leoš Janáček (Ó.Łysohorský).....	32
Z receptáře lašského krále (Z.V.Krulikovský).....	34
Starý hrníček (R.Žvak).....	36
Kalendárium.....	37
Obsah.....	38

Úvodník

Vážení čtenáři,
jaro ještě neskončilo, ale teploty jsou už často letní. Každý měsíc putujeme společně po bájných vrcholech regionu, v červenci se k nim přidávají známá poutní místa. V sobotu 5. 7. to bude Hrčava, na Radhošť se chystám pak ještě v neděli. Doufejme, že léto bude horké, krásné a že si ho pořádně užijeme. Hlavně omladina, která se už prázdnin určitě nemůže dočkat. V kalendáři dostavníku najdete pozvánky na zajímavé letní akce. Opět jsou tu recepty lašského krále, trocha lidové moudrosti i původní poesie našich autorů. A také poděkování našim sponzorům, letos Lašský dostavník určitě vyjde minimálně ve stejném nákladu.

Bohužel nás v dubnu opustil spoluzakladatel dostavníku Honza Kukuczka. Nemoc byla silnější než jeho vůle, bude nám všem moc chybět. Literátům i divadelníkům.

Znovu se v tomto čísle ve větší míře zabýváme otázkou Laška, které je pořád pro mnohé lidi velkou zamlženou neznámou. Je zapotřebí ještě hodně úsilí v oblasti vlastivědné osvěty, která v tomto směru stále všeobecně pokulhává.

Z. V. Krulikovský

Lašský dostavník

vychází čtvrtletně - vydává kulturně vlastivědné sdružení Království lašské. Každý autor odpovídá za obsah svého příspěvku. Redakční rada si vyhrazuje právo na výběr a krácení zaslaných prací. Posílejte je e-mailem v elektronické podobě, formát MS Word, písmo Times New Roman, velikost písma - 11 bodů, odstavec - tři úhozy zleva, bez mezer mezi odstavci.

E-mail: lassky.dostavnik gmail.com <http://www.lassko.eu>
Redakce: Zdeněk Vilém Krulikovský, Radana Šatánková, Dajana Zápalková, Boris Zvada.

Technická spolupráce: Michaela Krulikovská

Jan Kukuczka st.,
principál Místecké Violy, odešel za oponu

Za Janem Kukuczku starším (9.dubna 1945 – 6.dubna 2014) se zde na zemi zatáhla skutečná pozemská opona. Skonal po dlouhé a těžké nemoci – jen pouhé tři dny ho dělily od toho, aby se dožil aspoň 69 let...

Takový krátký čas byl vyměřen tak významné kulturní osobnosti, jakou Jan Kukuczka byl. Divadelník, novinář, publicista, nakladatel a spisovatel v jedné osobě, znamenal pro město Frýdek-Místek velký přínos. Měl rád lidi, rád se družil, dokázal své okolí nadchnout pro umění. V předchozích letech mohla veřejnost Jana Kukuczku poznávat jako principála a duchovního otce Literárně dramatické společnosti Místecká Viola, která pořádala literární pořady.

Jan Kukuczka se narodil v Jablunkově-Písečné do rozvětveného rodu s bohatou uměleckou působností ve Slezsku (dnes již i v Čechách) – ať už se jedná o výtvarno, psané slovo či prkna, která znamenají svět. Jan Kukuczka se životně usadil, založil rodinu, pracoval a tvořil ve Frýdku-Místku. Coby budoucí spisovatel si prošel známou životní školou o devatero řemeslech. Pracoval například jako horník, náborář učňovské mládeže, lokomotivář, textilní dělník, výkupčí ve sběrných surovinách, skladový dělník, novinář, obchodní zástupce či redaktor rozhlasového magazínu „Knižní seznamka“.

Znám je též jako šéfredaktor a vydavatel Časopisu regionální tvorby (ČRT) a občasníku „Hotely, restaurace a hospůdky“. Psal do kanadsko-českého měsíčníku Svědomí. Jeho fejetony pak vyšly knižně (Babo, rad! 1997). Jan Kukuczka, člen Syndikátu novinářů ČR a Obce spisovatelů ČR, se prosadil jako vypravěč příběhů, které jako prózy také knižně vydával. Věnoval se též historii zdejšího kraje a jeho osobnostem. Zmínme proto jeho některé knihy: Kostelík sv. Jošta v zrcadle čtyř století (2002), Třináctka znamenala štěstí – ne však svobodu (2002), Lubochňa (2002), Rodinná dovolená (2006), Básník Bohumil Pavlok (2006) a další.

Spřízněným duším, lidem od kumštu a publiku bude jistě Jan Kuku-

Kalendárium lašských akcí léto 2014

21. června (sobota): Na Lysou horu s průvodcem. Pořádá Beskydské informační centrum za účasti lašského krále a jeho družiny. Více na WWW.BESKYDY.COM

28. června (sobota): Otevírání Lašského léta v Čeladné od 14 hodin (Markrabství lašské) V zahradě hotelu Prosper

1. července (úterý): Na Lysou horu s průvodcem (a lašským králem a jeho družinou)

5. července (sobota): Putování po bájných vrcholech Lašska – GÍROVÁ, Cyri-lometodějská pouť (odpuť) na Hrčavě

12. července (sobota): Obecní slavnosti v Metylovicích (cca od 15 hodin) za účasti lašského krále a jeho „Oduajne-bandu“ (od 17 h)

22. července (úterý): Na Lysou horu s průvodcem (a lašským králem s družinou)

12. srpna (úterý): Na Lysou horu s průvodcem (a lašským králem s družinou)

23. srpna (sobota): Sochovy folklorní slavnosti ve Lhotce (zahájení ve 13, 30)

26. srpna (úterý): Na Lysou horu s průvodcem (a lašským králem s družinou)

31. srpna (neděle): Putování po bájných vrcholech Lašska – Babí hora u Čantoryje

6. září (sobota): Ukončení Lašského kulturního léta v Sedlišťích (Bezručova vyhlídka zv. BABA)

7. září (neděle): Pout' (odpuť) v Hodoňovicích. Atrakce aj. U ČENDY

13. září (sobota): Na Lysou horu s průvodcem (a lašským králem s družinou)

21. září (neděle): Putování po bájných vrších Lašska – Čertův mlýn (Kněhyně)

27. září (sobota): Vinobraní U Čendy v Hodoňovicích, hraje cimbálová muzika Kotci

28. září (neděle): „Horolezecký výplaz na K1 u Krmelína

Starý hrníček

Starý hrníček z porcelánu,
vítá mne každý den, hned po ránu.
Hned po ránu, plný kávy,
vítá mne hrníček usměvavý.
Hrníček na kávu, celý bílý,
dává mi polibky každou chvíli.
Každou chvíli, s lokem kávy,
líbám svůj hrníček usměvavý.
Když jsem šel k snídani, dnes po ránu,
vidím nový hrnek s porcelánu.
Můj starý již stůl nezdobí,
rozbil se, prý, v myčce na nádobí.
Podivná tím na mne padla lítost,
jak by mi odešla drahá bytost.
Nový hrnek je jak putna,
ani káva z něj mi nechutná!
Pokud své hrníčky rádi máme,
raděj je myčce mýt nedáváme.
Myčka neví, co je láska,
bez lásky i lidem srdce praská!

Radek Žvak – Prosté rýmováčky

czka chybět. Ne nadarmo absolvoval lidovou konzervatoř, ale i bez ní by to byl komediant každým coulem. Jeho originální smysl pro humor, nadhled a pohotovost byly tak mocné devízy, že dokázaly odzbrojit kdejakého morouse.

Odpouštím ti, Jane, tvé žerty, když jsi mi podstrčil čokoládu určenou pro psy, když mě zrovna honila mlsná! A takových příhod byla během dvacetiletého přátelství celá řada... I když v poslední době ti do smíchu moc nebylo, držel jsi se statečně. Víme, že jsi měl ještě přání – snil jsi o literární kavárně. Prohlížím si programky – sešitkové pozvánky formátu A6, které jsi tiskl v éře Místecké Violy. Jakmile jsi dostal nápad, ihned jsi dokázal založit třeba nový časopis. V nebi pro umělce jistě nějaký založíš...

Radana Šatánková

Lašské jaro v Praze

Poslední dubnovou sobotu zasvětil lašský král Zdena Viluš I. Krulíkovský Lašskému hudebně literárnímu jaru v Praze v restauraci U Kotvy ve Spálené ulici, kde je zároveň i „lašská ambasáda“.

Jak jinak by mohlo toto setkání lašského krále a jeho družiny s pražskými příznivci Lašska začít nežli lašskou hymnou. Poté se ujal Zdeňka Viluše slova a představil hosty večera:

„Dnešní večer bychom chtěli vzdát poctu Leoši Janáčkovi, představit několik Ukvalských písní, a to v podání Tomáše Kury, Hany Vyvíalové, která nás rovněž doprovodí na housle,“ začal úvodní slova lašský král. A pak už se rozezněly krásné písně v podání mladých interpretů i lašského krále: Ty ukvalsky kosteličku, Fojtova Hanka, Pan Bůh vám zaplať aj. A Janáčkovou skladbou Panimámo tato první část večera skončila.

Ve druhé části setkání se vzpomínalo na spisovatele, redaktora, pedagoga Jana Drozda, od jehož narození (*27.1.2014) uplynulo sto let. Členka Těšínského divadla Adéla Krulíková představila publikaci zmíněného autora „Autoři Slezských písní“, kde Drozd předkládá argumenty podporující myšlenku, že Vladimír Vašek není jejich jediným autorem. Tzv. jádro Slezských písní tvoří podle Drozda verše Vaškova přítele Ondřeje Boleslava Petra. Publikace vyprovokovala v Ostravě hojně navštěvované diskuse a J. Drozd se chystal přinést další důkazy pro svá tvrzení. Nedostal však už příležitost, zemřel 15. srpna 2005.

Setkání v restauraci U Kotvy se zúčastnila i dcera Jana Drozda Šárka Kosková:

„Jsem ráda, že zde je vzpomenu toto významné dílo mého otce, jistě si to zaslouží, protože Bezručovské tématice se věnoval poslední roky svého života.“

A pak už si hosté Lašského jara měli možnost zazpívat nejen lašské písně v podání hudebníků a zpěváků Odualajne bandu a hodoňovického Čendaspolku, ale také se zaposlouchat do veršů zde přítomných básníků Dajany Zápalkové a Radany Šatánkové.

Večer tímto ale ještě nekončil. Besedovalo se, vzpomínalo na rodné Beskydy. A snad se toto setkání alespoň trochu podobalo večeru, který

Fličky po horalsku

30 deka fliček, 4 vejce, 20 deka hřýbů, 10 deka uzeneho špeka, 1 cibula, 1,5 litra mlíka, trocha sadla, sůl, mletý pepř, tymián.

Fličky zavaříme do vařící osolene vody. Poloměkce proplachneme zimnu vodu a dame okapat. Na drobně nakrátkem špekem osmahneme cibuli, nakrátkem na hrubo - stejně jako hřýby, které tam potom přidáme. Okořeníme trošku pepřem a špetkou tymiánu. V míse promícháme fličky s hřýbami (osmahnuté na špekem a cibuli), dame do sadlem vymaštěné brutfany (pekač). V mlíku rozmícháme vejce, zalijeme všecko v brutfani a pečeme ve vyhřáté troubě asi tak půl hodiny.

Žebírko z prasat'a na pivo

3/4 kila kotlet, vrchovatu (polivkovu) lžičku sadla, 4 lžičky brezli (strouhanky), 1 lžičku polohrube mouky, 1 cibula, 1 decy piva, mletý pepř, sůl, 15 deka slaniny (oravské či anglické).

Osušene a naklepane kotlety (žebírka) posolíme a popepříme. Obalíme v mouce a na sadle prudko po obou stranách opečeme. Vytáhneme z pánve a dame do kastrolu, podlijeme a dusíme až jsou měkké. Na zbylém sadle osmahneme na drobno cibuli, přidáme brezli, zalijeme pivem a trochu povaříme. Šťávu vlejem ku kotletám a ještě provaříme. Nakonec na kotlety klademe opečené plátky slaniny. Podáváme s novými koblížkami.

Tuž ať vám to fšecko šmakuje!

Z receptáře lašského krále

**Tuž zasej par receptuv na fajne letni idla. Zahrada v letě aji přroda okolo nam dava velke možnosti zdraví prospješnych pokr-
muv. Ty moje su z mladi podle mamky či jinych našich robek.**

Kobzolačka s krupicu a zeleninu

30 deka kobzoli, 15 deka kořenove zeleniny (mrkva, petruška, celer), 2 vrchovate polivkove lyžky krupice, 1 cibula, 1 stružek česneka, velka lyžka sadla, mlety pepř, maryjanek (nejlepší je čerstvy), sul a 1,5 litra vody.

Očištěnu a opranu zeleninu okrajem na kostičky, osmahněm na trošce sadla, zalijem vodu a par minut povařime. Přydame nakrate kobzole a sul. Na zbytku sadla osmahněm na drobnutko nakratu cibulu s krupicu, přydame do polivky a dobře provařime. Do hotove polivky dame utřeny česnek, pepř a uplně nakonec maryjanek.

Laška bryja

1 kilo jablek-letniček, 1, 5 litra vody, 3 decy mlika, špetka soli, cukr, hřebíček, skořyca, 2 lyžky hladke muky, maslo. Jabka možetě napul dat' s hruškami, dyž už su slivky, tuž je tež dobře ich tam par dat'.

Jabka vařime v mirně osolene vodě (+ 2 hřebíčky) tak dluho, až su hodně měke, skoro rozvařene. Šfrlakem ich potem rozkvedlame a jak znovu začně mačonka bublat' vmiseme zaklehtku z mlika a muky. Eště chvilku povařime, osladime a nakonec omastime maslem. Dobra je aji špetka skořyce. Podavame s novymi kobzolkami.

zde pro Lachy žijící v Praze organizoval Jaroslav Slavický. Tato pražská Lašská hudební jara se konala na různých místech v Praze od roku 1964 – 1968. A pak až od roku 1978 – 1985 pod záštitou Bezručova kraje, který v letech 1976 – 1977 přivedl Slavický k životu. Snad i nyní pod vedením Zdeni Viluše I. Krulíkovského budou mít svá pokračování.

Dajana Zápalková

Ostravo II

Robečko gryfna s černym kašlem
a uhelnými očami,
pluce si mi zaprašila, (zasvinila)
kolem krka sis mě omotala
- tvoju šedu šalu
enemže -všadě mam sebu,
Ostravo!

Dyž bludim v mlze,
kery barak je ten
u Frydlantskych mostuv
počmaranych stěn.

Poznaš chlopy, Ostravo,
- těžko dychaju
jak měchy od varhan (uv)...

Tak předěš,
ty černý milučky kocurku!

Radana Šatánková

Pozdrav řece

Po roce přišla jsem
zdravím Ostravici
s berlí v ruce
vítám kamarádku
tak silně hučící
Skáče po kameni
převrací vlny
vlastního slova
v silném proudu
slyšet není
Co neseš z hor
z Beskyd nedalekých?
Trylky ptáků
lehkost bystrin čistých
spokojenost lidí z údolí
Pospíchej dravě dál
v moře hluboké
zazvoň na lasturu
ve vodním království
čeká tě král

Dajána Zápalková

co z přykrych łómów laškej duše tryskoš.
Postawa za postawu z ruk še rodži.
Řekni: choć w tesknym ćichu ohněm bliskoš,
poćemu je twój rytmus šum powodźi?

Wšecko je w nim. Aj naša mało chwila.
No w něj su swěty smutku a radošći.
Kěj myslíš, že hodźina udeřiła,
otewru še ći brany do wěčnošći.

Wěčne roméni, wěčne rozkwjětani,
wesňanu ruku darowanw płody,
ćma w swětle, swětlo w ćmě, o zaspjéwani
hymnicke pro buduće laške rody.

Óndra Łysohorsky

Hukvaldy - památník Leoše Janáčka (foto Vladimír Baron)

I.

Spjatych je s poručenstwim twojéj sudžby.
Ponożyłch się do stran niedopisanej
knihi šumnoty mocnej lašskej hudžby,
Kěś odkopnutej, trutej, ńewitanej.

Twój spěw – naš kraj, jak wšeco je zabrane
hłyboko, jak w klekańu, ń do sebe.
O widnokruhy, słóncem rozhodne:
Pola, potoky, cesty, hory, nebe.

Twoj spěw uwolnił wělny taraséne,
už šumio k mořu měkkym lašskym hlasém.
Twój spěw pošílnil zboží powaléne,
Už čeko žně zdřajucym, ponym klasém.

Odważny rytmus twój je duši blisko.
Široky swět rozdychoł laške fołdy.
Už w tesknym kuće się naš kraj ńeśćisko,
bo w swěće rozswjéćily się Hukwołdy.

II.

Kěla storoči ryło w zowračńe,
ež rozwesniły się ci do chodnika
a kěla šil zbahniło w pustacińe
ež do jedneho stohły się sprudnika.

Buntyřu spurny, kěla melodii,
lašskych storočí rozhoralo plaměň
twojeho sérca. Kěla Kalwaryji
ńemeho ludu słyšeł wlknutych w kaměň,

Literární klub Petra Bezruče i letos pokračoval v tradici setkávání poetů na akci zvané Beskydská lavečka, tento rok s podtitulem „Jsme si blízcí“. Pozvali si totiž kolegy z literárního klubu Duria ze slovenského Martina, aby jim alespoň trochu oplatili pozvání a milá setkání na „Martinské poetické jeseň“, kterého se literáti Pobeskydí zúčastňují již od roku 2007.

Nevšední zážitky na vlně poezie se tedy nesly v krásném, téměř letním dni Beskydami na rekreačním středisku Budoucnost v Nové Vsi od pátku 23. května 2014. Ten den se našly chvíle, kdy bylo možné navštívit i srub Petra Bezruče v Ostravici. Zde slovenští hosté obdivovali nejen prostory letního bytu umělce, kde tvořil, přijímal návštěvy – ač velice zřídka, ale také byli okouzleni beskydskou krajinou, zdejší přírodou.

„Jsme doslova uneseni ze spousty zeleně kolem nás, upravených zahrad, výhledů do okolí. Naše krajina okolo Martina je sice hornatá, ale Beskydy nás skutečně svojí členitostí, zaoblenými kopci svažujícími se do malebných údolí okouzli,“ řekla slovenská poetka Eva Kuciaková. Jakousi třešničkou na dortu sobotního večera byla večeře v hotelu Golf v Ostravici, jehož okolí je skutečně inspirující a překrásné.

Sobotní dopoledne pak bylo vyhrazeno přednášce spisovatele Lukáše Průši o básníkovi, prozaikovi, knězi Josefu Veselém. Literáti se tak dozvěděli spoustu zajímavých informací o tomto neobyčejném člověku, o jehož díle se čtyřicet let nemohlo mluvit, nemohly být vydávány jeho knihy. Ve Veselého básních zaznívají motivy bližního člověka, motivy rodného kraje, vrcholem tvorby je poezie duchovní. Předsedkyně literátů Dajana Zápalková pak dala slovo spisovatelce, předsedkyni ostravské pobočky Obce spisovatelů Lydii Romanské. Ta účastníky akce pozdravila a mj. řekla:

„Vážím si členů Literárního klubu Petra Bezruče pro jejich zapálení tvořit, psát a navíc ještě organizovat tato nevšední setkání. V dnešní uspěchané době potýkající se s nedostatkem prostředků na kulturní akce je to jistě počín chvályhodný. Přeji si, aby takových setkání bylo více, aby byly pro obě strany inspirativní a přínosem,“ podotkla Romanská.

Slovo dostala i místopředsedkyně Bezručova kraje, literární historička Kateřina Janásová, která vyslovila přání spolupráce uvedeného sdružení se členy Literárního klubu Petra Bezruče, vždyť společně pořádaných akcí již bylo několik a vždy se těšily zájmu veřejnosti.

Čestný předseda LKPB Miloslav Oliva připomněl přítomným, že literární klub v Pobeskydí byl založen proto, aby pomáhal jeho členům vydávat knížky, aby mohli tvořit své básně, prózu tak, jak to cítí.

Odpolední program byl vyhrazen veršování, přítomní literáti představili svoje verše kolegům. Literární klub Duria prezentoval Martinskou poetickou jeseň na promítaných fotografiích s komentářem předsedkyně klubu Taťany Sivové. Ta zároveň pozvala členy LKPB do Martina na letošní „poetickou jeseň“. Postupně se představili se svoji tvorbou slovenští hosté, poté i členové našeho klubu. A to už byly verše prokládány zpěvem lašského krále Zdeni Viluše I., který přišel pozdravit poety se svým „Odujaljne bandem“.

Mix moravských i slovenských písní tak udělal důstojnou tečku nevšednímu setkání, které snad bude mít své pokračování. Budeme věřit, že poezie pod Beskydami bude znít nadále, že se zde najdou lidé, kteří ve svých verších dokáží zachytit jejich krásu, ale najdou se i čtenáři, kterým tyto verše přinesou potěšení, pohlazení na duši.

Dajana Zápalková

Literáti z Martina

Dal jsem si tehdy předsevzetí, že pomocí lidových písní se sbírek Leoše Janáčka, které dám svým žákům zpívat, probudím jejich zájem o Janáčka a Lašsko vůbec. Vždyť když jsem položil svým novým žákům otázku, kde se narodil Janáček, tak mi odpověděl akorát jeden, že „kdesi na Hukvaldech“, a na dotaz kde jsou Hukvaldy, jsem (v Ostravě!) dostal odpověď, že u Brna! A Lašsko? O jeho existenci věděl akorát jeden adept herectví z Brušperka.

Při poslechu prvních tónů Její pastorkyně se mi hned na poprvé vybavilo jedno místo za hukvaldskou oborou, kde jsem jako jinoch rád sedával a naslouchal klokotání potoka od Měrkovic. Neuvěřitelná se mi po letech stala informace, že právě tam sedával Leoš Janáček a úvodní část tohoto díla psal. Uvědomil jsem si obrovskou genialitu a výjimečnost našeho Mistra, jenom on uměl tak dokonale naslouchat přírodě, lidem a všemu kolem.

Z. V. Krulíkovský

Pocta Leoši Janáčkovi v Praze

Leoš Janáček

Génius české i světové hudby PhDr. Leoš Janáček se narodil 3. Července 1854 na Hukvaldech. Tam učil jeho otec Jiří Janáček, jehož kořeny sahají přes Frýdek až do Smilovic. Matka se jmenovala Amálie, rozená Grulichová. Pocházela z Příbora, ze starého měšťanského rodu, pěstovala hudbu, hrála na kytaru i varhany. Leoš Janáček (pokřtěn byl Leo Eugen) se stal pýchou celého rodu i kraje. Po celý život měl k Lašsku hluboký vztah, nikdy na své kořeny nezapomínal:

„Starý hrad na vršku, dole čist'oučká obec. Pod hradem teče horská řeka Ondřejnica. Nechválím, že jsem tu čestným občanem a že jsem tu narodil, ale chválím proto, že čistšího, zdravějšího a silnějšího vzduchu a za letních dnů žhavějšího slunce jinde není ... Kraj krásný, lid tichý, nářečí měkké, jak bys máslo krájel.“

Když jsem v 19 letech začal studovat na tehdy Státní konzervatoři v Ostravě, bylo mezi studenty v módě diskutovat na téma Leoš Janáček. „Chápeš Janáčka?“ Tuto otázku mi také položili spolužáci a já jen pokrčil rameny, protože jsem – kromě několika písní z Ukvalské lidové poesie – jeho dílo prakticky neznal.

Za několik let jsem poprvé „naživo“ navštívil v ostravské opeře premiéru opery Její pastorkyňa. Byl to doslova zlom v mém hudebním životě. Janáčková hudba mě tak uchvátila, že se ze mne stal doslova „Janáčkovec“. Spojení moravské lidové melodiky, nápěvkové mluvy spojené s tvůrčí genialitou velkého Mistra světové hudby, silný příběh dle skutečných událostí ze Slovácka, který napsala Gabriela Preissová, to vše dohromady dalo vzniknout dílu neobyčejné síly a působivosti. Dodnes patří Jenůfa k tomu nejoblíbenějšímu, co poslouchám. A nejen ona, také Lašské tance, Zápisník zmizelého, Symfonieta, Glagolská mše, Káťa Kabanová... V této opeře jsem měl tu čest v roce 1981 zpívat. Byla to role učitele Kudriáše v operním souboru Státního divadla v Ústí n. L. Šéfdirigent Jan Zbavitel (rodák z Lašska) se tehdy ještě připravoval na inscenování Její pastorkyně. Počítal se mnou, typově jsem byl spíš Števa Buryja, já však v koutku duše snil o Lacovi. Bohužel, odchodem p. Zbavitele do Brna k Její pastorkyni tehdy nedošlo. V roce 1990 jsem začal vyučovat zpěv na Janáčkově konzervatoři v Ostravě.

Most

Dva břehy proti sobě,
předmostí most v podobě
jistoty, odvahy a lásky.
Most překlene vzdálenost
od člověka k člověku,
od srdce k srdci.
Překlene řeku tekoucí.
Most nám dá jistotu,
jak překonat samotu.
Dodá nám odvahu
přejít propast života,
která nás poutá v podobě okovů.
Postavme proto pevný most
pro lásku člověka.
Ten své srdce odmyká
a nechá vejít do něj toho,
kdo se odváží přes jej,
i když se houpe dost.

Tat'ána Prokešová – Obrázky života

Neustálý zájem český o Poodří

(závěr)

Zahájení bojů Čechů o zpětné vydobytí ztracených zemí na severu Sudet a Karpat. – Časté československé boje na střední Odře (v nynějším Dolním Slezsku) prozrazují, jak Čechům záleželo na jejich zpětném dobytí. – Osvobození Moravy Břetislavem a jeho boj o zpětné dobytí území horního Poodří i Povislí. – V boji o Slezsko rozhodl německý císař r. 1054 tak, že za tuto zemi, na kterou si činí nárok Češi, mají Polané platit roční daň Čechům. Tímto rozsudkem uznány stálé právní i mravní nároky Čechů na území Slezka.

I když v československých válkách Čechové prohráli lašské země na severu Sudet a Karpat, ve skutečnosti se jich nikdy nevzdali. Celá zahraniční politika středověkého českého státu zaměřena byla na znovu-získání území zejména v Poodří.

Sotva že Čechové v samotných Čechách zbavili se nadvlády Polanů a vypudili je ze své země, pomýšleli také na osvobození svých přidružených zemí. Jakmile se v osvobozených Čechách od polské okupace ujal vlády kníže Jaromír, započali Češi boj o ztracené země. Roku 1005 vytáhli Češi s Jaromírem proti Polanům, kde u Krasna na Odře zahájili s nimi sedmiletý vítězný boj. Vojska císaře Jindřicha I. i Lutičů postoupila pak až do Poznaně, kde císař ujednal s Polany mír, nezbývá nikterak zájmů českých. Totéž opakovalo se i r. 1011, kdy společné vojenské výpravy podniknuty opět na Odru k Hlohovu. Ale rozhodnutí císařská vyzněla opět proti Čechům, kteří přes vojenské úspěchy nemohli se domoci vrácení svých území.

Nástupce Jaromírovův, český kníže Oldřich, nedůvěřoval Polanům tak, že i celé jejich poselstvo, které přijelo do Prahy nabídnout Čechům spojení, dal dokonce i se synem Boleslava Chrabrého – Mečislavem – uvěznit. Poselstvo bylo sice na přímělu německého císaře propuštěno, ale vyvinula se z toho válka. Český kníže Oldřich vpadl tehdy r. 1015 do území Polany ovládnutého, kde dobyl velikého hradiště, zajav tam 1000 mužů polské posádky, žen a dětí v to počítaje a vrátil se jako vítěz zpět.

Souvěký německý kronikář Ditmar zapsal toto hradiště jako „uros Buzinc“. Jde patrně o území, které německí misionáři zapsali před tím

Soutěž o získání odznaku "Království lašské"

Kulturně-vlastivědné sdružení "Království lašské" vyhlásilo soutěž o získání turistického odznaku. Úkolem soutěžících je nejpozději **do 31. srpna 2015** navštívit 28 vybraných míst našeho regionu a získat potvrzení - razítko, vstupenku, nebo opsat potřebný údaj. Záznamníky jsou k dostání (v ceně 30 Kč) v informačních centrech ve Frýdku-Místku, ve Frýdlantě n. O., v Ostravici, v Brušperku, v Kopřivnici, ve Štamberku, na Slezskoostravském hradě, v Muzeu Novojičína (zámek v Novém Jičíně), Muzeum Sigmunda Freuda v Příboře, v zámku v Klimkovicích, v Kuníně, v Hodslavicích (Rodný domek F. Palackého), v Metylovicích (Muzeum Kožané město) a také u našich sponzorů - v restauraci Lašská jizba v Sedlštích, v prodejně Beskydské likérky ve Starém Městě u Frýdku, v hospůdce U bobra v Raškovicih, v hostinci Ondráš v Janovicích, v hospodě Pod Borovou v Malenovicích, v hostinci U Čendy a v Lašském ZOO v Hodonovicích, v recepci hotelu Prosper v Čeladné, v Hospůdce Kohutka ve Vyšních Lhotách, v restauraci hotelu Lašská Chalupa v Kunčicích p. O. aj.

Po splnění podmínek doručíte záznamník (osobně nebo poštou) na adresu: Království lašské o. s., Skalice 6, 738 01 Frýdek-Místek (tel.: 724 140 705) a obdržíte pak zmíněný odznak zdarma. Prvních 50 účastníků bude odměněno zvláštní premií - suvenýrem od sponzorů. V ceně záznamníku je i poštovné.

Radegast není jen značka piva

Radegast (také Radegost, Radigast, Redigast) je pohanský bůh, podle kterého byla zřejmě nazvána hora Radhošť. Jeho pravlastí je Rujana, která v časech dřevních byla domovem západních Slovanů. Pod tlakem germánských kmenů a nejvíce pak násilné christianizace Slovanů se dostává k lašským kmenům na Odře. Osídlováním jejího horního povodí se tak jeho kult dostal až k beskydským hvozďům. Dle pověstí byla na Radhošti svatyně boha Radegasta. Příchodem soluňských bratří Cyrila a Metoděje na Moravu byl dle legendy stržen a nahrazen křesťanskou svatyní.

Trojanovický rodák Albín Polášek je autorem původní sochy Radegasta, kterou v roce 1931 pokřtil společně s likérníkem Albínem Hillem. Křtícím elixírem byl likér Radigast, který byl tehdy vyroben v lašském Brušperku. Kopie původní sochy byla zhotovena na valašské straně Radhoště v Leskovci. Dnes je nejen Radegast, ale celý Radhošť s poutním kostelem sv. Cyrila a Metoděje oblíbenou horou jak Lachů, tak Valachů. Radhošťský hřeb, který je dřív rozděloval, se stal místem společných poutí, setkání, symbolem přátelství.

Z. V. Krulikovský (obrázek Boris Zvada)

jako „Bezunzané“, kmenový stát se 2 hradišti, o čemž jsme vyslovili mínění, že jde o Kladsko, území kmene Bezunčanů nebo Buzinčanů zvaných. Neveliké toto území, rozprostírající se v kotlině mezi horami, nemělo více hradišť a pevností a bylo povždy pomezím územím mezi oblastí polabskou a pooderskou. O Kladsko se pak vedly nekonečné boje, což svědčí o jeho vojenském významu.

Ale česká síla byla zeslabována i tím, že se tentokrát Polanům podařilo popuditi proti Čechům i samotné Moravany. Ze starých zápisů vyplývá, že se tenkrát Moravané postavili proti Čechům dokonce i vojensky. Stalo se tak roku 1017, když Polané stahovali svá vojska u Hlohova na Odře proti výpravě českého, lutického a německého náporu. Polský kněz Mečislav, vysvobozený z českého zajetí, odvážil se však neobyčejně smělého postranního vpádu do Čech, odkud se vrátil s ohromným počtem zajatců. Tenkrát vpadli do Čech také Moravané a dobyvše kteréhosi hradiště, ustupovali s českými zajatci zpět, až je dostihlo německé vojsko z Východního krajiště, tj. Rakous; více nežli tisíc Moravanů bylo porubáno a ostatní se obrátili na útěk, při tom z moravského zajetí také osvobození čeští zajatci.

Velkého úspěchu v osvobozeneckých bojích dobyl konečně Břetislav, po staroslovansky Brjačislav řečený, syn Oldřicha a jeho selské ženy Boženy. Týž počínal si proti Polanům tak, jak tito před čtvrt stoletím si byli počínali proti Čechům.

Brzy po smrti Boleslava Chrabrého učinil kněz Břetislav se svými českými bojovníky výpravu na Moravu, kterou zbavil polské vojenské nadvlády.

Ale Břetislav se nespokojil pouze s Moravou, nýbrž konal výpravy i na osvobození dalších zemí. Jeho výprava proti Maďarům až k Ostrihomu nedocílila územních zisků a proto obrátil zájem na sever. Patrně s Moravou osvobozeno bylo již také asi i horní Poodří, což podepíráme důkazem, že za své hlavní sídlo si zvolil hrad Olomúc, ležící na tehdejší poměry příliš daleko na severu, téměř na pokraji pralesa jesenického.

Poloha Olomúce jako hlavního sídla tehdejší Moravy osvědčuje, že po severní straně Jeseníků musela k panství Břetislavově náležeti větší země. Bylo to Poodří, alespoň ve své horní části, které se stalo od té doby součástí Moravy. Avšak Břetislav se nespokojil jen s malou částí Poodří; když po smrti svého otce r. 1037 převzal vládu v Praze a spojil

ve svůj stát Čechy s Moravou, podnikl dvě výpravy do bělochorvat-
ských zemí.

V roce 1038 vojensky vtáhnul do Krakova, hlavního města lašského
Povislí a následujícího roku 1039 obsadil i střední Poodří s hlavním
městem Vratislavou. Vznikly z toho války s německou říší, kdy ztratil
panství nad zemí krakovskou, ale podržel Vratislav na Odře s celou
zemí. Ale i o tuto zemi jednal s polským Kazimírem, při čemž tehdejší
císař německý rozhodl, že tato země, na kterou si činili nárok Češi,
dostane se do držení Polanů, kteří za Poodří mají platiti Čechům od
roku 1054 roční daň 500 hřiven stříbra a 30 hřiven zlata českému státu
do rukou jeho knížete.

Podle této dohody vyplývá, že tehdejší slezské Poodří bylo považo-
váno dějinným právem jako součást státu českého. Polané, kteří ho
nabyli, museli českému státu odvádět trvalý uznávací plat do Prahy,
což se od těch dob každoročně dělo více nežli po celé století.

Přesto část Poodří zůstala dále v držení Čechů a spravována byla jako
součást Moravy z tehdejšího Olomouce. Kde však té doby byla hranice
českopolská, nevíme. Ale protože tehdy se ještě drželo zřízení kmeno-
vé, máme za to, že nejméně alespoň celé území kmene Holasiců nále-
želo k Moravě, ačkoliv jisté náznaky by nasvědčovaly tomu, že i úze-
mí Opolanů a Bezunčanů v Kladsku náleželo pod českou svrchova-
nost.

Tak území kmene Holasiců slulo ještě po několik staletí zemí Hola-
sickou, jak lze doložit z vícero zápisů. Ale že až sem činili Polané
vpády vojenské, kterým Holasice, na hradiště vybudované ještě po
staroslovanském způsobu a chráněné řekou, už nemohly odolávat,
vybudován byl za české správy a na její ochranu nový hrad na kopci
Hradec řečený. Podle zpráv polských kronik r. 1061 až sem (in
castrum Gradek) dospěla velká vojenská výprava polského knížete
Boleslava Smělého, ale byla tu od českého vojska obklíčena a sevřena,
takže s velikou ztrátou odtud odtáhla.

Kladsko, které bylo českým majetkem, dal věnem kníže český Břeti-
slav II. své sestře Juditě, která se provdala za polského knížete Vladi-
slava. Mělo jíti pouze o požívání důchodu. Ale po její smrti polský
kníže nejen že dále pobíral důchody z Kladska, ale zpečoval se odvá-
děti i pravidelný každoroční polský poplatek za Slezsko do Čech.
Na ochranu těchto českých zájmů musel český kníže vytáhnout vojen-

Oj, Maruško z Hlavate

Oj, Maruško z Hlavate,
vlasečky maš copate!
Zavři do chlivka kravičky,
něrozdiraj si nožičky,
strnisko je pichlate.
Oj, zaplitaj copanek,
něpomysľaj na spanek.
Od Frlonta chodnik dluhy,
synek prišol na namluvy.
Skoč, Maruško, pro žbanek.
Oj, Maruška z Hlavate,
očička ma usmjate.
Mily zalheďul se v ličku,
prišel pytať o ručičku.
Srdečko mo zajate.
(Halekačka milostná)

Františka Pituchová – Pozbirane po našimu

F. Pituchová - namaloval Jan Satina

Přes frýdecké náměstí

Jenom z tvých překrásných očí,
hlava má se mi zatočí,
každý den, včera jako dnes,
modré z nebe chci jim snést.
To se už nikdy nezmění,
život se zdá jak milý sen,
pro mne nic krásnější není,
když půjdeme spolu ven :

Na frýdeckém náměstí,
jednou se mi poštěstí,
že uslyším z dále hrát,
a my jdeme tancovat.
Přes frýdecké náměstí
povedu si tě jednou,
tam potkáme své štěstí:
ty budeš navěky mou.

píseň – text Josef Vašíček

sky do Slezska a obsadil celou zemi počínaje od českých hor až k Odře.

Čechové zde velmi krutě vymáhali kořist, takže od hradu Rečenu až pode Hlohov nezůstalo prý kromě pevného města Němčí žádné obce neporušené. Polský vladař požádal rychle Čechy o mír a bez váhání zaplatil najednou daň dvouletou, 60 hřiven zlata a tisíc hřiven stříbra, kterou byl dlužen a slíbil, že tento poplatek za Slezsko bude dále pravidelně platit.

Ale Polané patrně neměli v úmyslu svého slova dodržet. Nejen, že učinili nový vpád do Moravy, ale na hranici Kladska na řece Niži vystavěli nový hrad Brdo (později Varta). Proto sem Čechové r. 1096 uspořádali se svým knížetem vojenskou výpravu, polský hrad pobořili a níže pak sami vystavěli svůj hrad Kamenec na téže Niži, což svědčí, jak Čechům ta této zemi záleželo, aby si tu zabezpečili vládu. Váleč česko-polských ani potom neubývalo a téměř každý český panovník těch dob byl účasten na nějaké válečné výpravě proti Polánům. Obzřejmě česká vojska dospěla až k řece Odře ve středu země slezské. Sem dospěl se svým českým vojskem kníže Bořivoj II. r. 1103, kdy Moravané dospěli až k hradu Rečenu na Odře. Poláci za to vpadli zase hluboko na Moravu, načež Češi a Moravané vpadli opět do Poodří, ovládaného Polany, kde dobyli zpět Ratiboře a Kozlí. Byly to pevnosti české, ležící v zemi Holasiců, patrně z dob panství Břetislava, o které se často mezi Čechy a Poláky bojovalo.

Svatopluk, kníže český, vypravil se s vojskem r. 1109 rovněž až po Odru, kde dobyl až Bytomi, ale v Hlohově se Polané úporně bránili. Zde také kníže český přišel o život.

Velký vztah k pohraničním krajům měl syn Vratislava krále českého Soběslav, potomní kníže český. Nejdříve v odboji proti knížeti Vladislavovi spojil se s polským Boleslavem Křivoústým, jehož vojska po třídenní namáhavé cestě převedl přes hřeben Krkonoš do Čech a s polským vojskem r. 1114 vypálil českou pevnost Kladsko. Když pak došlo k smíru, svěřil Vladislav Soběslavovi zemi Holavskou jako údělné knížectví, a to velké hradiště Hradec s dalšími čtyřmi hrady v zemi (civitate Gradec cum quator castellis).

Šlo o území kmene Holasiců, o němž výše zapsáno, že mělo pět hradištních obvodů. Nyní jeho sídlo z bývalých Holasovic u řeky Opavy přeneseno na výstavný hrad Hradec nad Moravicí, který se stal takto sídlem údělného knížectví. Jinak pro velký vojenský význam tohoto

území byl Hradec buď ve správě údělných knížat olomúckých, anebo přímo pod vládou panovníků českých.

Hradec s těmito 4 hrady země klasické byl také pouze krátkou dobu údělným knížectvím mladého Soběslava. Bylo tak v době okolo roku 1115. Ale potom český panovník Vladislav dal Soběslavovi do údělu kraje na jižní Moravě, a vzal si Hradec se zemí klasickou přímo zase pod svou svrchovanost, uznávaje velikou důležitost tohoto pomezí. V okolí Kladska na řece Niži v kterémsi místě, patrně asi na novém hradci Kamenci, konal se pak v červenci roku 1115 sjezd, na němž se sešli: český kníže Vladislav i polský panovník Boleslav Křivoústý, kde po tři dni rokovali o zajištění míru.

Později polští kronikáři zaznamenali, že český Vladislav propůjčil či zastavil polskému vladaři hrad Kamenec na zevních hranicích Kladska.

Polané však smíru s Čechy nedovedli zas dlouho držet a proto Soběslav, sotva nastoupil na český trůn, obnovil proti Polanům nejen hrad Zhořelec, ale i hrad Kladsko, který byl kdysi sám vypálil za pomoci polského vojska.

Pevných českých hradů na pomezí polském potřeboval český kníže proto, že bylo třeba vykonávat na Polsko vliv. Polský Boleslav Křivoústý zase r. 1132 zadržel Čechům daň za Slezsko, kterou té doby platili Poláci již celé století. Čechové se jí domohli tím, že 18. října 1132 učinili vpád do Slezska, odkud si vyvezli stáda dobytka. Zápisy mluví o tom, že Češi čtyřikrát vpadli do polského záboru a z Kozlů, do základu vyvráceného, odvezli velkou kořist i polské vojsko bylo zajato.

Potom však opět došlo ke smíření Čechů s Poláky, což bylo zejména zdůrazněno tím, že o svatodušních svátcích 30. května r. 1137 sešli se český a polský panovník na hradě Kladském a později na křtinách českého kněze Václava na hradě Němčí.

Čeští panovníci stále projevovali zájem o krajiny v Poodří, které v té době vcházely do dějin pod názvem země slezské.

Z pozůstalosti J. Vochaly (dle L. Niederleho aj. Kosiny)

„Po dlouhá staletí vedli Čechové, Poláci i Němci boje o Slezsko. Avšak nás, původních obyvatel Slezska - Lachů se nikdo nikdy nezeptal s kým my chceme žít.“

(Tuto větu napsal výstižně v 90 letech jistý vzdělaný muž z Havířova. Není co dodat. Z. V. Krulíkovský)

Radhoštěm. Moji rodiče, prarodiče se vždy hlásili k Lašsku, vždycky jsme byli Laši! Moc vám děkuji, že jste se do toho pustil a dáváte otázku Lašska do pořádku!“

Tyto věci jsem mnohokrát probíral s paní Františkou Pituchovou (nar. 1928), rodačkou z Hamrovic. Několikrát mi vyprávěla, jak se za mlada sama vydala po hranici Lašska a Valašska, tak jak ji uvádějí lingvisté a jak ji mám uvedenou v Knížce i já. Šla od slovenských hranic, přes Hlavatou, Martiňák, Pustevny :

„Pytala sem se po chalupách, jak je to s tu hranicu. Staří lude mi potvrzovali, že je to tak jak pravím. Jedna stará robka na Bečvici mi pravila, že oni su už Valaši, ale na hlavate su eště Laši. Pytala sem se jak poznaju Lašku, dyž přijde k nim v kroju na zabavu. Pravila, že podle mluvy a tež čepca, ten maju Lašky do čela, Valašky maju vlasý ven. Jinač vypadaju skoro stejně.“

Mezi Lachy a Valachy panovalo od pradávných dob napětí. Proto tak ostrý předěl nejen v mluvě. Příčinou tohoto antagonismu byly časy kolonizace, kdy od údolí Bečvy postupovali Valaši a naráželi na odpor Lachů z druhé strany hor. Známý podnikatel a fotograf Vladimír Baron z Čeladné (také už dříve narozený) mi v roce 2007 říkal:

„Já jsem rodák z Podolánek. Vždycky jsme byli Laši. A řeknu vám, že kdysi za mlada k nám nesměl Valach z Bečvy přijít za děvuchou. Hnali jsme ho přes Martiňák svinským krokem! No, ale my jsme na Bečvu, třeba na zábavu, též nesměli. Ti by nám tam dali ...!“ Nedívím se pak, že Valaši od Bečvy mi říkají:

„Od kdy sú na Frenštátsku Valaši? Dycky tam byli enem Laši. A eště by nám chtěli poručat!“

Takže RESUMÉ: Laši i Valaši byli pastevcí, jenže přicházeli z jiných stran. Nejlépe se skutečné hranice Lašska určují podle vod – povodí Odry (a jejich přítoků) osídlili Laši (také sem patří horní Povislí). Hlavní osídlení kraje šlo od severu kolem vodních toků. V dávných dobách byly kmeny v Poodří označovány za lašské (např. sv. Vojtěch), pojem Slezsko vzniknul později. Valašsko bylo osídleno po Bečvách, kromě již zmíněných pasteveckých rodů ze Slovenska.

Z. V. Krulíkovský (příště pokračování)

jak dokazují urbáře Těšínského knížectví. Tam se již v polovině 17 století vyskytuje pojem Lach, Lachové. O sto let později se v urbáři píše:

„Ta místa před časem rozdělovala kolonizace valašská a z druhé strany lašská. Potom Lach v čísle jednotném a Lachové v čísle množném, kterýmiž to jmény jsou venkované zdejší obecně nazýváni ...“

Tedy – když se někde v regionu vyskytovala salaš, kde sídlil valašský vojvoda, neznamena to že jsme se (z pohledu etnografického) ocitli na Valašsku. Když si někdo u nás otevře čínskou restauraci, tak se ještě nenalézáme v Číně a nestali jsme se Číňany! Třeba v Kozlovicích – sídlil tam údajně valašský vojvoda. Proč ne, ale jména vojvodů ani trochu nezní slovensky a už vůbec ne maďarsky! Valašské nářečí patří do okruhu moravskoslovenského, lašské má úplně jiný charakter. **„Píseň vzniká na slovu“** řekl již před lety Leoš Janáček, muzika, písničky, tance to jsou důkazy, kam co patří. (Stejně tak Vincenc Socha – viz článek v Radostné zemi z r. 1960). Janáček věděl, proč Lašské tance nakonec přece jen nazval Lašské, nikoliv Valašské. V Kozlovicích, v Trojanovicích a všude až po hřeben Radhošťských hor nenajdete ani stopy po valašské mluvě. Již v 19 století vyslovili lingvisté jednoznačný názor, že neexistuje nikde u nás tak ostrý jazykový předěl jako zde. Žádné přechodné pásmo, do poslední samoty k Radhošti se mluvilo lašsky, na druhé straně valašsky. Staří Valaši z Rožnovska dodnes tento předěl označují za „hranicu“.

Jen několik zajímavostí na závěr. V sedmdesátých letech jsem v Praze začal navštěvovat lekce zpěvu u paní Marie Vojtkové – Paříkové (nar. 1909), významné pěvkyně evropského formátu. Byla rodačka z Frenštátu p. R. Rodina Vojtků měla mezi tamními muzikanty významné postavení. Hned při první návštěvě mě uvítala slovy:

„Nazdar Lachu! Prosím tě, co tam ti moji krajané na Frenštátsku blázní s tím Valašskem. My jsme byli a jsme Laši! Až tam zas budeš, vysvětli jim to.“

V roce 2006 jsem se v knihkupectví U Bílka v Místku, při křtu své Knížky pro každého Lacha setkal s paní Hanou Juračákovou-Strnadelovou (nar. 1926), spisovatelkou a dlouholetou dramaturgyni ostravské televize. Oslovila mne ještě před křténím těmito slovy:

„Já jsem rodačka z poslední usedlosti z frenštátské strany pod

Otazníky Slezska

Netušíme odkud se k nám
dostalo do módy,
srozumitelnou řeč měnit
v rychlostní závody.
Moudrý člověk váží slova,
cizí mu povrchnost, hec,
vězte, rychle mele pantem
omezený pitomec!
Řekl Bůh: Na tu holotu
měl bych zas seslat potopu!
Tak se stalo, pro výstrahu,
voda zatopila Prahu,
města v Čechách, na Moravě,
boří mosty, domy hravě ...
Jak to, že nás minula?
I pro ni Slezsko nula?
Kdepak, takhle to není,
i Nebe má zpoždění,
bordel jako tu na Zemi ...
A nebo to jen zdá se mi?

Olga Tlučková – Okénko do stáří

Pranostiky na léto

Jaky čas o svatym Janu byva, taky aji Michal miva.

Z kere strany na sv. Petra a Pavla věter zavěje – z tej strany vojna přijede.

Co červenec nědopeče, srpeň nědovařý.

Svaty Prokop hřiba nakop.

Prši na Prokopa, zmokně každá kopa.

Svaty Rochu, daj nam vody trochu.

A ty svata Marketo, daj nam pozur na žito.

Svata Marketa pušť'a muchy do světa.

Na svateho Vavřinca daj kobzole do hrnca.

Svaty Vavřiněc - prvni podzimec.

Na Marie něbevstupeni, prvnich vlaštovek už je lučení.

Co zaři nědovařý, to říjen dosmaži.

(Z Těšínského kalendáře)

Valaši. Stejný název se používal pro makedonské a jiné pastevece – Kustovlaši, Vlaši aj. Jde o nejstarší, možná indoevropské etnikum...“ „Abeceda národů“ (1984)

Rumunský lingvista profesor Dimitru Cranjala (mj. působil na Palackého universitě v Olomouci a věnoval se výzkumu jazyka moravského Valašska) pasteveckou terminologii označoval za předindoevropskou, nikoliv rumunskou. Až v dalších staletích se al laši rozdělili na Lachy, Valachy, Kustovlachy aj. podle toho s kterým etnikem asimilovali.

Když jsem o Laších diskutoval v Polsku, označovali krojovaný lid v horalském za Lachy. Na dotaz kde jsou Valaši, dostalo se mi jednoznačné odpovědi: Na Slovensku, v Uhrách! Bylo to na Kalwaryji Zebrzydowske, ve Wisle aj. Loni jsem v Bukovci hovořil s jedním starším (75let) obyvatelem hor. Vysvětloval mi, že jeho staříček vždycky říkal: „... my tu něbyli ani Česy, ani Polocy, nale goroli-Laši“. Ve Wisle při dožínkách zase zpívali muži v krojích: „...my zme stařý goroli, pravi Laši...“. Všude od Čantoryje až po Babí guru najdete názvy jako Lachovice, Lachy, Lachův grůň, Lachůvka aj. V Novém Sonči mají spolek Lachů sanděckých ...

Byli to právě Valaši, kteří přišli na Moravu ze Slovenska (z Horních Uher), kteří pastevece z druhé strany hor označovali za Lachy. Na Moravu přišli přes Javorníky z oblasti Štiavnických vrchů. Nebyli to žádní Rumuni, jak je často romanticky vykládáno, ale Slováci, kteří za vojvody měli často Maďary. (Viz stálá expozice ve Vsetíně). Laši byli pastevcí, kteří byli slezsko-haličského původu a přišli do našich Beskyd již nejpozději za vlády těšínského knížete Vladislava Jagelonského, který se stal českým králem. Dokazuje to bohatá slovní zásoba, která se dostala s nimi až na Frenštátsko (viz František Horečka). Tehdy se otevřely hranice, vzhledem k tomu, že hranici Uher a Moravy tvořila řeka Kysuca, kolonizovali také Kysuce a Oravu. Tam se také obyvatelstvo dosud hlásí k Lachům. Proč naopak tito označovali pastevece z Uher za Valachy? Protože v Uhrách vzniklo za krále Matyáše Korvína tzv. „valašské právo“, které dostalo název od Valachů rumunských, kteří byli také součástí Uher. Valašské právo se rozšířilo postupně do okolních zemí. Na „valašském právu“ mohl hospodařit v Rakousko-uherské monarchii každý, komu bylo uděleno. Bez rozdílu národnosti. V Beskydech bylo realizováno především lidem místním,

Laši a Valaši

Otázku Lachů a Valachů jsem dosti podrobně rozvedl ve své knize z roku 2006 – „Knížka pro každého Lacha“, dále v knize „Lašsko – etnografický a kulturní region Moravy a Slezska“ (2007), na stránkách Království lašského (www.lassko.eu) a také v několika číslech časopisu „Lašský dostavník“ (2011: č. 1 „Království lašské“, č. 2 „Euroregion VELKÉ LAŠSKO“, 2012: č. 1 „Moravskoslezské Lašsko“, 2013: č. 1 „Křavařsko a Lašsko“, č. 2 „Janáček a národopisná výstava r. 1895 v Praze“ od V. Sochy, 2014: č. 1 „Palacký a Lašsko“), vše také na našich stránkách. Od první knížky uplynulo 8 let, během kterých jsem získal další informace a poznatky k otázce „lašské“ vůbec. Vzhledem k tomu, že stále jsou velké nejasnosti, dohady, a v tisku, v médiích i v tzv. odborné literatuře kolují desinformace kolem tohoto problému, pouštím se do tohoto tématu opětovně a důkladněji.

Nejprve je zapotřebí si znovu ujasnit pojmy:

lach a valach; Lach a Valach

„Mnozí autoři také chybně (a rádi) zaměňují pojem valašský za horalský a lašský za nížinný. Velké omyly má na svědomí záměna pojmů valach=pastevec a Valach= příslušník etnografického regionu „Moravské Valašsko. Lach je také termín ve svém původu hospodářský a jak víme mnohem starší.“ (Knížka pro každého Lacha - 2006)

Oba termíny (lach a valach) jsou původu hospodářského – mají stejný základ „lach“ ze severoiránského termínu al lach = ochránce, pastýř (tvar lech je z řeckého lex stejného významu). Tento termín se do Evropy dostal již v dobách dřevních, ještě před Slovany, anebo v jejich počátcích. Na perských mapách je označeno území mezi Odrou, Vislou a Moravskou bránou Lachistanem (tur. Lechistanem).

Perská říše byla Araby rozvrácena již v 7 století! Lachové byli lovci a pastevcí – na rozdíl např. od Polanů, kteří sídlili v rovinách a byli rolníky. Podsouváný názor, že za lachy označovali rolníky a jen valachy za pastevece je nesmysl.

Tatranští goralé označují ostatní lidi z rovin za „cepry“, ne za lachy. Sami se považují za součást lašského etnika, odlišného od lidu polského.

Josef Wolf: „Valaši se původně jmenovali Laši = ovčáci, později

Historie brambor a bramborových placků

Pravlastí brambor je Jižní Amerika, Inkové je zde pěstovali ve dvou klimaticky rozdílných oblastech. Tou první jsou vysoce položené pláně And v Peru a Bolívii, druhou pak nízká pobřeží úzkého Chile.

Po dobytí incké říše Španěly v první polovině 16. století putovaly do Evropy kromě mnoha tun zlata a stříbra i některé exotické rostliny, mezi nimi brambory. Roku 1565 dostal první větší zásilku brambor z Chile jako dar španělský král Filip II. Nezávisle na španělských dobyvatelích se brambory dostaly do Anglie na lodi anglického piráta Francise Drakea.

K nám se brambory dostaly na začátku 17. století. V roce 1632 se objevují jako pochoutka na stole jihočeského velmože Viléma Slavaty.

Ve větším měřítku se rozšířilo pěstování brambor teprve v hladových letech 1771 až 1772 za vlády Marie Terezie, která jich nechala do Čech přivést značné množství z Pruska.

Bramborák je tradiční pokrm většiny slovanských a germánských národů a Maďarů, který se připravuje smažením tenké vrstvy těsta z jemně nastrohaných brambor, mouky, vajec, česneku, soli a majonézy, případně mléka a dalšího koření. Jí se teplý samostatně nebo se zelím a uzeným masem nebo jako obal vepřového nebo kuřecího masa nebo se škvarky.

Jeho název se liší podle oblastí. V okolí Prostějova se placku říká Báč, v Podkrkonoší Bramborka, v podhůří Orlických hor Kramflek, ve Frenštátě pod Radhoštěm Pampuch, v Těšínském Slezsku Stryk, v okolí Plzně Vošouch, u nás také jen prostě placek.

U nás v restauraci Lašská jizba je jeden z nejprodávanějších placků tzv. Placek po našimu:

Na usmažený bramborový placek dáme syrové zelí smíchané se zkyšanou smetanou, okořeněné bílým pepřem, opečenými plátky uzeného bůčku a opečenou cibulkou.

Rádi Vás přivítáme v naší restauraci kde Vám nabídneme 50 druhů bramborových placků a dalších krajových specialit s brambor, hovězích dršťek nebo tvarůžek.

Vladimír Tomis
restaurace Lašská jizba v Sedlištích

